

Project Nationale Veiligheid

Geïntegreerde rapportage interdepartementale zelfevaluatie

Toenemende interetnische spanningen en afnemend burgerschap

Intern werkdocument

Datum: 16-05-2006

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	3
1. Inleiding	4
2. Omschrijving incidentcategorie	6
2.1 Afnemend burgerschap	6
2.2 Opmerkingen vooraf	6
3. Beleidsproces en beleidsinhoud op hoofdlijnen	7
3.1 Beleidsnetwerk (proces) op hoofdlijnen.....	7
3.2 Beleidsactiviteiten op hoofdlijnen.....	9
3.3 Aanwezigheid interdepartementaal beleid.....	13
4. Knelpunten, blinde vlekken en behoeften	14
4.1 Knelpunten in het beleidsproces.....	14
4.2 Blinde vlekken in het beleid	15
4.3 Ambities/behoeften van de betrokken ministeries	16
5. Conclusies	20
5.1 Beleid en interdepartementale samenwerking	20
5.2 Kansen en mogelijkheden	21
5.3 Prioritering van kansen en mogelijkheden	23
Bijlage 1: betrokken ministeries.....	25
Bijlage 2: overzicht van activiteiten ministeries	26

Voorwoord

De status van deze rapportage is een intern werkdocument. De rapportage beschrijft de resultaten van een inventariserend onderzoek naar

1. blinde vlekken in het beleid gericht op het inperken en/of voorkomen van toenemende interetnische spanningen en afnemend burgerschap
2. knelpunten in het interdepartementale beleidsproces dat ten behoeve hiervan wordt ingezet.

De resultaten geven een overzicht van de visies van de betrokken departementen m.b.t. de blinde vlekken en knelpunten. Nadrukkelijk dient hierbij vermeld te worden dat de resultaten soms gebaseerd zijn op de visie van één departement en nog geen gemeenschappelijk beeld weergeven. De rapportage bevat daarom kansen en mogelijkheden voor het versterken van het proactieve beleid.

De komende periode zal in het kader van het project geïnventariseerd worden welke kansen en mogelijkheden voor het versterken van het proactieve beleid opgepakt gaan worden, door wie en hoe. Daarnaast worden de resultaten van het onderzoek gebruikt als bouwstenen bij de ontwikkeling van een strategie voor de Nationale Veiligheid.

De geïntegreerde rapportage is opgesteld op basis van een aantal departementale zelfevaluaties en collegiale toetsen. In bijlage 1 treft u een overzicht welke departementen hebben bijgedragen aan het onderzoek.

De rapportage wordt niet gepubliceerd. Wel kan deze als intern werkdocument worden aangevraagd door de medewerkers van de departementen die betrokken zijn bij dit vervolgtraject en/of hebben bijgedragen aan het onderzoek. Aanvragen kunt u sturen aan het secretariaat van het Project Nationale Veiligheid.

Meer informatie over het onderzoek is opgenomen in een informatiebrochure met als titel: "Project Nationale Veiligheid: Achtergrondinformatie bij de interdepartementale zelfevaluatie en collegiale toets". Ook deze brochure kunt u aanvragen bij het secretariaat van het Project Nationale Veiligheid.

Secretariaat Project Nationale Veiligheid
Mw. A. de Jong-Tokman
Fluwelen Burgwal 56
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

070-426 6699

Anna.Jong@minbzk.nl

1. Inleiding

Tot een paar jaar geleden waren binnenlandse en buitenlandse veiligheid twee heel verschillende dimensies van hetzelfde thema.¹ In de afgelopen periode is ons land echter geconfronteerd met een aantal dreigingen, dat duidelijk heeft gemaakt dat sprake is van een toenemende verwevenheid tussen binnen- en buitenlandse veiligheid. Hierbij kan worden gedacht aan de opkomst van het internationale terrorisme, de verspreiding van CBRN-wapens, pandemieën, klimaatverandering en afnemende energievoorzieningszekerheid. Globalisering – onder andere in de vorm van open grenzen en vervaging van de betekenis van plaats en tijd – heeft ertoe geleid dat buitenlands veiligheidsbeleid meer dan ooit van invloed is op de binnenlandse veiligheid, terwijl het omgekeerde ook het geval is. Tegen deze achtergrond is de begripsvorming rondom ‘nationale veiligheid’ op gang gekomen.

Naar aanleiding van enkele vooronderzoeken – waaruit is gebleken dat het beleid op het gebied van nationale veiligheid te repressief, ad hoc en gefragmenteerd is – heeft de stuurgroep Nationale Veiligheid besloten een vervolgonderzoek in te stellen waarbij interdepartementaal en proactief beleid centraal moet staan. Als uitgangspunt voor dit onderzoek gelden negen dreigingen met daaraan gekoppelde incidentcategorieën. Hieronder volgt een overzicht van deze dreigingen met bijbehorende incidentcategorieën.

Klassieke dreigingen	Incidentcategorieën
1. Aantasting van de internationale vrede en veiligheid 2. CBRN 3. Terrorisme 4. Internationaal georganiseerde criminaliteit	• Falende staten • Risicolanden • Verspreiding van CBRN-wapens (proliferatie) • Catastrofaal terrorisme • Radicalisering • Toenemende verwevenheid onder- en bovenwereld • Wereldwijde handel in drugs
Sociaal-economische dreigingen 5. Sociale kwetsbaarheid 6. Digitale onveiligheid 7. Economische onveiligheid	Incidentcategorieën • Toenemende (interetnische) spanningen en afnemend burgerschap • Digitale verlamming • Aantasting van de sociale zekerheid • Extreme schaarste van energiedragers en grondstoffen
Natuurlijke dreigingen 8. Klimaatverandering en natuurrampen 9. Pandemieën	Incidentcategorieën • Toenemend overstromingsrisico • Toenemende kans op extreme droogte/hitte • Plaagorganismen • Pandemieën van reeds bekende ziekten • Zoönosen

¹ Zie ook de Wijk & Toxopeus, Hoe binnen- en buitenlandse veiligheid verweven zijn, in: *Internationale Spectator*, 2005.

Het onderzoek heeft het karakter van een zelfevaluatie met daarop volgend een collegiale toets. Het onderzoek is concreet gericht op:

1. het identificeren van blinde vlekken in het op proactie gerichte beleid ten aanzien van de gekozen incidentcategorieën
2. het achterhalen van knelpunten in het interdepartementale beleidsproces dat ten behoeve hiervan wordt ingezet
3. het creëren van inzicht in de wijze waarop met deze blinde vlekken en knelpunten kan worden omgegaan.

De voorliggende geïntegreerde rapportage heeft betrekking op de incidentcategorie 'toenemende inter-etnische spanningen en afnemend burgerschap' (verder: afnemend burgerschap) en is het resultaat van twee departementale zelfanalyses en zes collegiale toetsen. De zelfanalyses zijn verricht door de Ministeries van Justitie en BZK. De verrichte collegiale toetsen zijn van de Ministeries van OCW, V&W, Defensie, BZ, VWS en Financiën (zie bijlage 1 voor een totaaloverzicht). Van de zelfanalyses zijn separaat rapportages beschikbaar, van de collegiale toetsen zijn (interne) verslagen opgesteld.

Leeswijzer

De voorliggende rapportage is als volgt opgebouwd:

- in hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de omschrijving van de incidentcategorie
- in hoofdstuk 3 wordt uiteengezet wat de hoofdlijnen van het beleid zijn, welke beleidsactiviteiten worden uitgevoerd en welke interdepartementale samenwerkingsrelaties aanwezig zijn
- in hoofdstuk 4 wordt – op basis van de huidige gegevens – beschreven welke blinde vlekken in het beleid aanwezig zijn, welke knelpunten zich in het beleidsproces voordoen en welke ambities de betrokken ministeries hebben als het gaat om deze incidentcategorie
- in hoofdstuk 5 worden de conclusies gepresenteerd.

In de bijlagen staan opgenomen:

- een overzicht van de betrokken ministeries en de aard van hun bijdrage aan dit onderzoek (bijlage 1)
- een overzicht van de activiteiten van de ministeries die een zelfevaluatie hebben verricht (bijlage 2).

2. Omschrijving incidentcategorie

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de omschrijving van de incidentcategorie 'toenemende interetnische spanning en afnemend burgerschap'. Verder worden enkele opmerkingen vooraf gemaakt in paragraaf 1.2. Beide paragrafen kunnen worden gezien als de achtergrond waartegen de resultaten van het onderzoek moeten worden beschouwd.

2.1 Afnemend burgerschap

Er is een aantal negatieve trends ten aanzien van de democratie en de rechtsstaat waar te nemen. Het vertrouwen dat de bevolking in de politiek heeft, de tevredenheid over het functioneren van de politiek en de gepercipieerde 'rechtvaardigheid' van ons rechtstelsel lijken af te nemen. Peilingen van onderzoeksbureaus als Maurice de Hond en rapportages van bijvoorbeeld het SCP schetsen in dat opzicht negatieve beelden. Incidenten die deze trends lijken te ondersteunen zijn bijvoorbeeld de bezetting van de A2 in Limburg door bewoners van de Vinkenslag en de rellen in de Graafschewijk in Den Bosch die naar aanleiding van een schietincident tussen de politie en een harde-kern supporter van FC Den Bosch plaatsvonden.

Het kabinet tracht deze trends op te pakken in termen als burgerschap, maatschappelijke binding, normen en waarden of 'andere overheid'. Van een rijksbrede proactieve aanpak voor deze problematiek is echter nog slechts ten dele sprake. In de interdepartementale analyse en collegiale toets is getracht een compleet beeld te krijgen van trajecten en beleidsonderwerpen die deze trends (kunnen) adresseren. Hierbij kunnen ook onderwerpen als gettovorming, toename van geweld in de samenleving of bijvoorbeeld toenemende spanning tussen moslims en niet-moslims de revue passeren.

2.2 Opmerkingen vooraf

Op voorhand kan vanuit het onderzoek opgemerkt worden dat waar het gaat om het voorkomen van interetnische spanningen er ook veel parallellen aanwezig zijn met de geïntegreerde rapportage over radicalisering. Als we kijken naar de specifieke inspanningen van diverse departementen, dan zijn er ook nadrukkelijk verbanden te herkennen met het inperken en/of voorkomen van aantasting van de sociale zekerheid. Een succesvol arbeidsmarktbeleid kan immers invloed uitoefenen op zowel het voorkomen van aantasting van de sociale zekerheid, het voorkomen van afnemend burgerschap als op het tegengaan van radicalisering. In deze rapportage zal meer de nadruk liggen op het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap.

Tijdens de sessies met deskundigen van de departementen ten behoeve van de zelfanalyses van de Ministeries van Justitie en BZK, is gebleken dat de incidentcategorie 'toenemende interetnische spanningen en afnemend burgerschap' een brede categorie is, waar allerlei thema's onder kunnen vallen. Uit de sessies is naar voren gekomen dat binnen de beleidsterreinen meer aandacht bestaat voor een proactieve werking ten aanzien van afnemend burgerschap dan ten aanzien van interetnische spanningen. De proactieve relatie - zoals hier in dit rapport is opgevat - moet daarom zoveel als mogelijk vanuit het brede perspectief van afnemend burgerschap benaderd worden.

3. Beleidsproces en beleidsinhoud op hoofdlijnen

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de interdepartementale samenwerking in het kader van het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap. Daarnaast wordt ingegaan op de beleidsactiviteiten die een proactieve uitwerking hebben op het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap en op de mate waarin deze activiteiten voortvloeien uit vastgesteld interdepartementaal beleid. Met name de zelfanalyses van de Ministeries van Justitie en BZK hebben voor deze drie onderdelen als input gediend, aangevuld met de collegiale toetsen bij de Ministeries van OCW, VWS, Financiën, V&W, BZ en Defensie.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd:

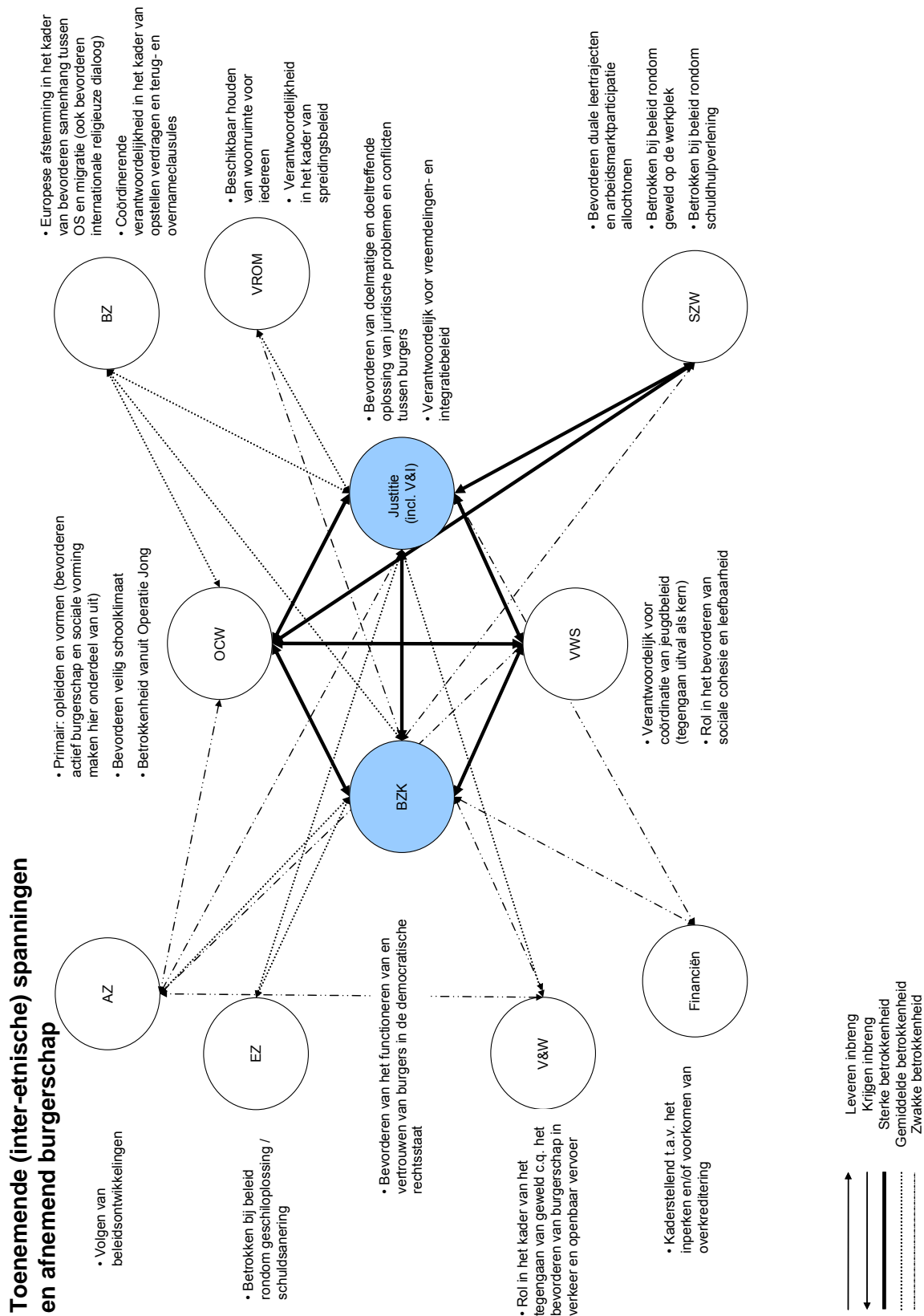
- in paragraaf 1 wordt een overzicht gegeven van het interdepartementale beleidsnetwerk dat bij het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap betrokken is
- in paragraaf 2 wordt op hoofdlijnen ingegaan op de beleidsactiviteiten die proactief uitwerken op het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap
- in paragraaf 3 wordt aangegeven in welke mate er vastgesteld interdepartementaal beleid aanwezig is dat richting geeft aan de beleidactiviteiten en de samenwerking.

3.1. Beleidsnetwerk (proces) op hoofdlijnen

Het inperken en/of voorkomen van interetnische spanning en afnemend burgerschap is geen opgave die door één Ministerie succesvol kan worden volbracht. Er werken daarom verschillende ministeries vanuit uiteenlopende rollen samen aan het proactieve beleid. In deze paragraaf wordt in beeld gebracht hoe deze samenwerking er uitziet (nogmaals, voornamelijk vanuit het perspectief van de Ministeries van BZK en Justitie). Het gaat dan om de vraag welke ministeries vanuit welke rol betrokken zijn bij het inperken/voorkomen van afnemend burgerschap.

In figuur 1 op hiernavolgende pagina worden de interdepartementale samenwerkingsrelaties schematisch weergegeven waarbij tevens de intensiteit van de samenwerkingsrelatie is gevisualiseerd.

Figuur 1. Interdepartementale samenwerking in het kader van het inperken en/of voorkomen van interetnische spanning en afnemend burgerschap

Beschrijving samenwerkingsrelaties

Om aan te geven dat Ministeries van Justitie en BZK door het uitvoeren van de zelfevaluatie de (uitgebreide) mogelijkheid hebben gehad de interdepartementale samenwerking te beschrijven, zijn deze in de figuur gekleurd.

De Ministeries van BZK, Justitie, VWS en OCW komen uit het onderzoek naar voren als de ministeries die het sterkst bij het beleid rondom het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap betrokken zijn. Het Ministerie van BZK heeft vooral een rol waar het gaat om het bevorderen van het functioneren van de democratische rechtsstaat en het vertrouwen van burgers hierin. De betrokkenheid van het Ministerie van Justitie vloeit voort uit de rol die het Ministerie heeft in het kader van (juridische) geschiloplossing tussen burgers en uit de verantwoordelijkheid voor het vreemdelingen- en integratiebeleid. Het Ministerie van VWS is het coördinerende Ministerie op het gebied van jeugdbeleid. Het tegengaan van uitval op uiteenlopende terreinen (school, e.a.) is hierin een centrale doelstelling.

Tot slot is het Ministerie van OCW sterk betrokken vanuit het oogpunt van opleiden en vormen. Het Ministerie heeft een verantwoordelijkheid om afnemend burgerschap in te perken en/of te voorkomen, maar er wordt benadrukt dat wordt uitgegaan van een positieve benadering: bevorderen van burgerschap en bevorderen van veiligheid op scholen in de brede zin. Binnen het curriculum is aandacht voor de sociale component (het zijn van 'goed burger' en sociale vorming). Het Ministerie van OCW benadrukt voorts dat het een *medeverantwoordelijkheid* heeft: het onderwijs weerspiegelt maatschappelijke ontwikkelingen en is derhalve belangrijk, maar tegelijkertijd is een school 'slechts' een vindplaats en niet de oorzaak van bepaalde problemen.

De overige benoemde ministeries hebben in mindere mate een specifieke of generieke rol in het kader van het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap. De Ministeries van AZ, BZ en Financiën zijn vanuit een algemene verantwoordelijkheid betrokken bij dit onderwerp, terwijl de Ministeries van V&W, VROM, SZW en EZ meer een specifieke inhoudelijke bijdrage leveren.

3.2 Beleidsactiviteiten op hoofdlijnen

Waar in de vorige paragraaf de rollen/verantwoordelijkheden van de bij het proactieve beleid betrokken ministeries centraal hebben gestaan, gaat deze paragraaf in op de hoofdlijnen van de beleidsactiviteiten waarmee invulling wordt gegeven aan deze rollen/verantwoordelijkheden. Allereerst wordt aandacht besteed aan de verhouding tussen internationaal en nationaal beleid (paragraaf 3.2.1). Vervolgens wordt ingegaan op de beleidsactiviteiten die door de verschillende ministeries worden verricht in het kader van het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap (paragraaf 3.2.2).

In algemene zin kan opgemerkt worden dat er twee hoofdlijnen in het beleid zijn te onderscheiden als het gaat om het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap. Allereerst gaat het hierbij om het bevorderen van 'democratie en participatie' en daarnaast gaat het ook om bevorderen van 'sociale cohesie in woonwijken/buurtten'. Op voorhand moet daarbij ook opgemerkt worden dat afnemend burgerschap voor beide beleidslijnen relevant is en dat het inperken en/of voorkomen van (interetnische) spanningen vooral past binnen de kaders van de algemene bevordering van de sociale cohesie (met name vanuit het

Grote Stedenbeleid en Integratiebeleid). De beleidsactiviteiten die hierna genoemd worden, moeten ook vanuit dit perspectief worden beschouwd.

3.2.1. Verhouding internationaal - nationaal

De Raad van Europa is in het kader van het bevorderen van de democratie (en het vergroten van burgerschap) bezig met het ontwikkelen van het CLEAR-model. Dit is een model om op lokaal niveau burgerparticipatie te bevorderen. Het lokale niveau is het niveau van de participatieve democratie waarin mensen door te kiezen, en tussen verkiezingen in, actief kunnen meewerken aan besluiten van de overheid. Om participatie te begrijpen onderscheidt Stoker de vijf factoren van het CLEAR-model:

- can citizens participate
- do they Like to participate
- are they Enabled to participate
- are they Asked to participate, and
- are they Responded to if the do participate?

Het CLEAR-model staat centraal in een advies van de Raad van Europa over burgerparticipatie. De lidstaten werken op dit moment aan de uitwerking van de reacties op dit initiatief van de Raad van Europa.

3.2.2. Beleidsactiviteiten

Om de beleidsactiviteiten inzichtelijk te maken, is een indeling gemaakt in verschillende fasen van het beleidsproces:²

- beleidsvoorbereiding: verzamelen en in kaart brengen van kennis en informatie over de achtergronden bij en aard en omvang van afnemend burgerschap' (onderzoek en risicoanalyses)
- beleidsontwikkeling: gericht op het ontwikkelen van acties, standpunten, e.a. die bijdragen aan het inperken van afnemend burgerschap
- beleidsuitvoering: uitvoering van zowel beleid als wet- en regelgeving gericht op het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap
- beleidsevaluatie: gericht op inzicht in resultaten en effecten van wetgeving en beleid.

Onderzoek en risicoanalyses

In het kader van afnemend burgerschap worden er verschillende onderzoeken uitgevoerd. In het kader van de democratische rechtsstaat wordt er door het Ministerie van BZK onderzoek verricht. Er wordt veel geschreven over onze democratie. Het is belangrijk dat er een gezamenlijke omschrijving van problemen is. Anders is het moeilijk om over oplossingen te praten. Het Ministerie van BZK zoekt niet alleen de knelpunten en problemen, maar is ook op zoek naar zaken die goed gaan, waar bestaande activiteiten op het beleidsdomein nuttig en succesvol zijn en vooral ook voortgezet moeten worden. In 2006 zal het Ministerie van BZK een overkoepelend rapport opstellen van de Staat van onze Democratie. Daarnaast is er door het Ministerie van BZK richting gegeven aan het thans uit te voeren onderzoek door de

---

² In bijlage 2 vindt u een opsomming van de beleidsactiviteiten die door de ministeries die een uitgebreide zelfevaluatie hebben uitgevoerd (Justitie en BZK), worden verricht in het kader van het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap.

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling met betrekking tot achtergronden, problemen en oplossingsrichtingen inzake afnemend burgerschap.

Het Ministerie van Justitie laat via het WODC en andere onderzoeksbureaus onderzoek verrichten naar mogelijkheden om de inburgering van nieuwkomers zo voorspoedig mogelijk te laten verlopen.³ De invalshoek van het Ministerie van Justitie is hierbij gericht om binnen de kaders van de Vreemdelingenwetgeving en de Wet Inburgering te zoeken naar mogelijkheden om mensen zo goed mogelijk te laten integreren. Dit met het doel te voorkomen dat mensen zich afwenden van de Nederlandse samenleving en er geen spanningen ontstaan tussen groepen. Hiervoor wordt ook gebruik gemaakt van risico-analyses van de AIVD op basis van informatie uit de landen van herkomst. Het Ministerie van Justitie verricht ook onderzoek naar de toepassing en uitvoering van diverse juridische instrumenten, waarbij aandacht wordt besteed aan de relatie tussen juridische problemen en het gevaar van afnemend burgerschap.

Een ander belangrijk onderzoeksdeel voor het Ministerie van Justitie binnen de context van afnemend burgerschap en (interetnische) spanningen is het verrichten van achtergrondstudies naar de oorzaken van geweld van verschillende dadergroepen en onderzoek naar de positie van jongeren in achterstandswijken.

Beleidsontwikkeling

In het kader van het bevorderen van burgerschap via het brede domein van de democratische rechtsstaat worden door het Ministerie van BZK verschillende programma's en projecten ontwikkeld en opgezet. Eén van de onderdelen is de ontwikkeling van het Programma Democratie. Het bevorderen van de democratische rechtsstaat is één van de kerntaken van het Ministerie van BZK. Het Programma Democratie is nog in ontwikkeling. Op dit moment stimuleert het Ministerie onderzoek en debat over het functioneren van de democratie. Ook ondersteunt het Ministerie politieke en maatschappelijke participatie via onafhankelijke instituten. Verder steunt het Ministerie het initiatief om een Nationaal Centrum voor geschiedenis en democratie op te richten. In dit verband wordt door het Ministerie van BZK ook gewerkt aan de uitvoering van de motie De Vries over kennis van de grondrechten.⁴

Vanuit het Grote Stedenbeleid was er tot 2004 binnen het tijdelijke programma 'Onze buurt aan zet' (OBAZ) aandacht voor het verstrekken van budgetten aan wijken, die door de bewoners zelf besteed konden worden. Voor het Ministerie van BZK is dit een duidelijk voorbeeld van een initiatief dat een bijdrage kan leveren aan het stimuleren van burgerschap. In het kabinetsstandpunt "De Krachtige buurt" is aangegeven dat wijkbudgetten een vaste plaats in de wijkaanpak moeten krijgen, zodanig dat bewoners een beslissende invloed op de besteding van dit budget krijgen. Het kabinet zal bezien of de ervaringen met OBAZ voortgezet kunnen worden met aandacht voor sociale veiligheid.⁵ Het veilig zijn van buurten en wijken is immers één van de voorwaarden om burgerschap te vergroten.

---

³ Bijvoorbeeld Van de Bunt e.a., *Inburgering in het land van herkomst*, Amsterdam, 2003.

⁴ Zie www.onzedemocratie.nl.

⁵ Kamerstukken II, 2005-2006, 30 128, nr.6.

Volgens (evaluatie)onderzoeken en adviezen – uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van BZK - dient op middellange termijn “volgens de gedachte van een algemene wet op toegang, toegankelijkheid en gebruik van overheidsinformatie transparantie en openheid conform de huidige tijdseisen” een nieuwe Wet Openbaarheid van Bestuur te worden opgesteld. Medio 2006 zal een voorontwerp voor een wetsvoorstel over de openbaarheid van overheidsinformatie opgesteld zijn.

Volgens het Ministerie van BZK speelt ook het politiewerk een belangrijke rol bij het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap. Van daaruit wordt nagedacht op welke wijze burgers betrokken kunnen worden bij het opstellen van de beleidsprioriteiten van de politie. Daarnaast wordt ook nagedacht (ondermeer via het kwaliteit- en diversiteitsbeleid) op welke wijze de politie op straat wordt toegerust om signalen van afnemend burgerschap en spanningen tussen diverse groeperingen tijdig te herkennen en daar ook in proactieve zin betekenisvol te kunnen zijn.

Voor het Ministerie van Justitie is het ontwikkelen van wet- en regelgeving voor het bevorderen van integratie van minderheden een van de belangrijkste fundamenteën om afnemend burgerschap te voorkomen en spanningen tussen groeperingen tegen te gaan. Het is duidelijk dat het vormgeven van een goed Integratiebeleid essentieel is in dit kader. Op basis van de uitvoering van het Vreemdelingenbeleid wordt ook vanuit dit perspectief nagedacht over het opvang- en spreidingsbeleid van vreemdelingen.

Een ander belangrijk onderdeel volgens het Ministerie van Justitie in het kader van afnemend burgerschap is het actieprogramma tegen geweld (20 projecten en 125 maatregelen) en het opgestelde actieprogramma ‘Jeugd Terecht’.

Beleidsuitvoering

In het kader van het bevorderen van de democratische rechtsstaat worden door het Ministerie van BZK diverse projecten uitgevoerd die een bijdrage leveren aan het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap. Te denken valt in dit verband aan het verstrekken van subsidies aan het Nationaal Comité 4/5 mei, Forum voor Democratische ontwikkeling, Instituut voor Publiek en Politiek en de Anne Frank Stichting. Daarnaast participeert het Ministerie van BZK in het project Free2Choose en draagt zij van daaruit bij aan debatten op bevrijdingsfestivals.

Binnen het Grote Stedenbeleid geven de grote gemeenten (G31) uitvoering aan een veelheid van initiatieven en projecten. Het Kenniscentrum Grote Steden (KCGS) en het Kennisnet Integratiebeleid en Etnische Minderheden (KIEM) spelen hierbij een rol waar het gaat om kennisuitwisseling. Indirect wordt een bijdrage geleverd via de GSB-aanpak van het Rijk en de G31. Daarbij worden inspanningen gericht op diverse thema's. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om:

- deelname van allochtone peuters en kleuters aan voor- en vroegschoolse educatieprogramma's
- herplaatsing van allochtone voortijdige schoolverlaters en aantal aangeboden en afgeronde trajecten voor allochtone jeugdige en volwassen veelplegers, en
- voorkoming criminele loopbaan allochtone risicjongeren.

Ook is politiewerk in wijken en buurten (gebiedsgebonden politiewerk) cruciaal en het feitelijk uitvoeren van een adequaat personeelsbeleid in deze.

Het Ministerie van Justitie onderneemt in de uitvoerende sfeer in het kader van het voorkomen en/of inperken van afnemend burgerschap onder meer: de taken van de IND op basis van de vreemdelingenwetgeving, goede uitvoering van het integratiebeleid, het uitvoeren van het Actieplan tegen Geweld en een bijdrage leveren aan de Operatie Jong.

Beleidsevaluatie

Het Ministerie van BZK verricht vanuit de kaders van de democratische rechtsstaat evaluaties uit naar de bevrijdingsfestivals (2005) en een zelfevaluatie van het Forum voor Democratische Ontwikkeling (FDO). Het Ministerie van BZK houdt zich op dit moment ook bezig met de evaluatie van de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB). Eén van de belangrijkste voorwaarden voor burgerparticipatie (en daarmee het voorkomen van afnemend burgerschap) is transparantie binnen het publieke domein. Burgers en bedrijven moeten informatie van de overheid – in de brede zin van het woord – makkelijk beschikbaar hebben om uiteindelijk ook te kunnen participeren in het democratisch proces. Integriteit van de overheid is in deze cruciaal voor het vertrouwen van burgers in de overheid.

Het Ministerie van Justitie verricht verschillende evaluaties binnen de kaders van de hiervoor genoemde beleidsterreinen. Zowel op het terrein van het vreemdelingenbeleid, integratiebeleid en adequate toegang tot het rechtsbestel worden effectmetingen verricht van beleid en wet- en regelgeving. Deze vormen de basis voor het Ministerie van Justitie voor eventueel onderzoek of nieuw op te zetten beleid.

3.3 Aanwezigheid interdepartementaal beleid

Volgens de ministeries die de zelfanalyse hebben uitgevoerd, is er geen vastgesteld rijksbreed beleid specifiek gericht op het tegengaan van toenemende interetnische spanningen en/of afnemend burgerschap. Er is echter wel degelijk een formele basis voor het integratiebeleid, een belangrijk fundament in de proactieve aanpak. Hieraan hebben diverse departementen zich gecommitteerd. Voor de aan deze rapportage meegewerkte ministeries, is dit beleid te typeren als interdepartementaal waarbij voorkomen van afnemend burgerschap als speerpunt wordt gezien. Er is dan ook op dit moment *geen behoefte* aan nader vast te stellen rijksbreed beleid specifiek op deze incidentcategorie. Voor een deel is het argument hierin gelegen dat er nu voldoende beleidsbasis is, voor een ander deel is het argument dat de verantwoordelijkheid van bepaalde Ministerie té indirect is om rijksbreed beleid te rechtvaardigen.

4. Knelpunten, blinde vlekken en behoeften

Na in het vorige hoofdstuk een beeld van de huidige stand te hebben gegeven, staan in dit hoofdstuk de knelpunten in het beleidsproces, de blinde vlekken in het beleid en de behoeften die de betrokken ministeries hebben centraal. Het identificeren van deze onderdelen maakt het mogelijk de proactieve kracht van het beleid te versterken.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd:

- in paragraaf 1 wordt aandacht besteed aan de knelpunten in het interdepartementale beleidsproces
- in paragraaf 2 wordt stilgestaan bij de blinde vlekken in het beleid
- in paragraaf 3 wordt aangegeven welke behoeften de betrokken ministeries hebben geformuleerd om de proactieve kracht van het beleid te versterken.

4.1 Knelpunten in het beleidsproces

Uit het vorige hoofdstuk kan worden afgeleid dat een omvangrijk interdepartementaal beleidsnetwerk actief is rondom het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap. Vrijwel alle ministeries zijn op de één of andere manier betrokken bij dit onderwerp, waarbij in zowel de zelfevaluaties van de Ministeries van BZK en Justitie als in de collegiale toetsen, is vastgesteld dat de interdepartementale samenwerking in algemene zin goed verloopt.

Uiteraard is gezien de diverse taakstellingen op punten sprake van een gezonde belangentegenstelling, maar van wezenlijke knelpunten is geen sprake. Dit neemt niet weg dat er door iedere ministerie verbetermogelijkheden zijn benoemd. Deze worden hieronder beschreven waarbij aan het eind van het hoofdstuk tevens de genoemde knel- c.q. verbeterpunten uit de collegiale toetsen van de Ministeries van OCW, V&W, Defensie, BZ, VWS en Financiën is weergegeven.

Het Ministerie van Justitie: de verschillende beleidsterreinen meer *gezamenlijk* vormgeven

Het Ministerie van Justitie noemt een aantal beleidsterreinen waar het in de samenwerking met andere departementen mogelijkheden tot verbetering ziet:

- preventieve aanpak geweld: er is met sommige departementen te weinig intensief contact om invulling te geven aan gezamenlijk beleid. De samenwerking met het Ministerie van OCW komt te weinig van de grond
- vreemdelingenbeleid: intensievere samenwerking met het Ministerie van BZK om tot een meer *gezamenlijke* aanpak bij de uitvoering van de Vreemdelingenwet te komen. Het is noodzakelijk dat het thema bij het Ministerie van BZK meer een beleidsspeerpunt wordt
- schuldhulpverlening/schuldsanering: in het kader van de proactieve aanpak is een betere aansluiting van het minnelijke naar het wettelijke traject aan te bevelen. Hiervoor is met name intensievere samenwerking nodig met de Ministeries van Financiën (preventie overkreditering en toezicht & handhaving kredietwetgeving) en SZW.

Het Ministerie van BZK: op bepaalde beleidsterreinen behoefte aan meer inzet en meer afstemming

Om een proactieve aanpak van afnemend burgerschap succesvol te laten zijn, vindt het Ministerie van BZK dat een aantal zaken beter kan:

- actiever (interdepartementaal) stimuleren van burgerschap. Niet alleen de Ministeries van BZK en Justitie zijn hiervoor nodig (meer prioriteit en financiële middelen voor zoeken naar en initiëren van instrumenten die burgerschap bevorderen), maar ook bijvoorbeeld de Ministeries van Financiën (in kaart brengen van kosten verbonden aan het stimuleren van Europees burgerschap) en VWS (actiever stimuleren van burgerschap onder jongeren)
- betere beleidsmatige afstemming noodzakelijk met het Ministerie van OCW over enerzijds bevordering van burgerschap in het onderwijs en anderzijds bevorderen van een democratische rechtsstaat. Scholen dragen nog te weinig expliciet bij aan opvoeding van jongeren tot 'democratisch burger'. Verder is het op het beleidsterrein democratische rechtsstaat nodig dat de Ministeries van BZK en Justitie hun competenties beter afbakenen.

Het Ministerie van OCW: betere afstemming met bepaalde ministeries op dit dossier

Op hoofdlijnen verloopt volgens het Ministerie van OCW de samenwerking goed, maar met name met het Ministerie van Justitie blijft het 'zoeken' op dit dossier. Dit geldt bijvoorbeeld ten aanzien van integratiebeleid, maar ook bij het uitvoeren van het Actieplan tegen geweld. Soms wordt het Ministerie van OCW een rol of verantwoordelijkheid toegedicht die er – mede gezien de autonomie van scholen – feitelijk niet is. Het zou goed zijn elkaars (on)mogelijkheden meer uit te leggen.

4.2 Blinde vlekken in het beleid

Bij de zelfanalyse die de twee departementen hebben uitgevoerd, is niet alleen aan de orde geweest of er verbetermogelijkheden zijn in het beleidsproces (interdepartementale samenwerking). Een belangrijk onderdeel bij het beschrijven van het beleid en de beleidsactiviteiten, is geweest of er binnen het beleid inhoudelijke punten voor verbetering zijn. In deze paragraaf wordt ingegaan op de mate waarin er zich blinde vlekken in dit beleid voordoen die in dit kader ook 'kansen' kunnen worden genoemd.

Het Ministerie van Justitie: vooral kansen in jeugdbeleid en integratiebeleid

Het Ministerie van Justitie ziet in het kader van de proactieve aanpak van afnemend burgerschap kans op het terrein van jeugdbeleid. Daarbij gaat het vooral om het expliciteren in beleidsdoelstellingen dat jeugdbeleid (bijvoorbeeld uitvoering jeugdbescherming, maar ook tenuitvoerlegging sancties) tevens bijdraagt aan het voorkomen van (interetnische) spanningen of afnemend burgerschap. Het is nodig dat zowel het lokale als het nationale bewustzijn op dit punt wordt verhoogd. Benadrukt wordt dat hierbij én samenwerking met andere departementen noodzakelijk is én aansluiting bij andere beleidsterreinen zoals arbeidsmarktkansen – en onderwijsbeleid.

Verder ziet het Ministerie van Justitie mogelijkheden in het stimuleren en activeren van lokale overheden in het kader van het integratiebeleid. Daar is enerzijds een belangrijke rol toebedeeld aan het Ministerie van BZK, maar vooral ook aan het Ministerie van OCW voor wat betreft een meer inhoudelijke sturing richting onderwijsinstellingen nodig.

Het Ministerie van BZK: een verhoogd 'risicobewustzijn' als katalysator voor (nieuw)beleid

Het Ministerie van BZK heeft niet zozeer knelpunten gesignaleerd in het huidige beleid, maar doet wel een belangrijke algemene aanbeveling. Die betreft het verhogen van het bewustzijn over de risico's van afnemend burgerschap en toenemende (interetnische) spanningen. Wanneer dit bij ieder departement bij het vormgeven van beleid op diverse beleidsterreinen meer tussen de oren zit, zal intensiever worden gezocht naar nieuwe kansen en mogelijkheden bij het vormgeven van een proactieve aanpak. Beleidsterreinen waar in dat verband kansen liggen, zijn 'maatschappelijke organisaties' en 'informatiebeleid openbare sector'.

4.3. Ambities/behoefte van de betrokken ministeries

Zoals in de inleiding van deze rapportage is aangegeven, hebben de betrokken ministeries allemaal de kans gekregen hun behoeften/ambities ten aanzien van het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap aan te geven. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen behoeften of ambities die primair een departementaal karakter hebben en ambities die primair een interdepartementaal karakter hebben. Hieronder worden de uitkomsten hiervan weergegeven waarbij wordt opgemerkt dat er voor een gedeelte overlap kan zijn met de in paragraaf 4.2 genoemde kansen in het beleid.

4.3.1. Departementale ambities/behoefte

De departementale behoeften hebben betrekking op behoeften/ambities die te realiseren zijn zonder dat intensieve samenwerking met andere ministeries noodzakelijk is. Hieronder worden de behoeften per Ministerie uitgewerkt.

Het Ministerie van Justitie: nog veel meer naar de voorkant van het probleem

Het Ministerie van Justitie heeft (uiteraard) veel aandacht voor de repressieve kant. In het kader van afnemend burgerschap verricht het ministerie (zoals in hoofdstuk 3 beschreven) echter ook veel preventieve activiteiten. Om daadwerkelijk een bijdrage te hebben aan het voorkomen van afnemend burgerschap, is het voor het Ministerie (in samenwerking met andere departementen) zaak om nog meer naar de voorkant van het probleem te gaan. Daarbij worden drie beleidsterreinen genoemd waar ook het Ministerie van Justitie activiteiten op verricht:

- *minnelijk traject schuldhulpverlening*: wettelijke schuldsanering pakt de oorzaken van schulden niet aan. Daarom zou er meer aandacht moeten komen voor het minnelijke traject, juist ook om (nieuwe) schulden te voorkomen
- *terugkeerbeleid*: wellicht is het mogelijk om in het kader van het terugkeerbeleid meer 'druk' uit te oefenen via andere dossiers zoals ontwikkelingssamenwerking. Op die manier is het succes minder afhankelijk van alleen de samenwerking en medewerking van landen van herkomst
- *overlastgevende jongeren in achterstandswijken*: wanneer de Ministeries van BZK, VWS en OCW hier intensiever bij samenwerken, wordt voorkomen dat deze categorie jongeren tussen wal en schip blijft vallen. Voor wat betreft het jeugdbeleid in het algemeen, wordt opgemerkt dat hier in het kader van het voorkomen/inperken van afnemend burgerschap veel aandacht voor moet zijn de komende jaren (zie ook behoefte van het Ministerie van BZK).

Het Ministerie van BZK: aandacht voor overdracht waarden, jeugdbeleid en sociale stimulans

Op drie beleidsterreinen ziet het Ministerie van BZK voor zichzelf een belangrijke rol weggelegd om de proactieve aanpak te versterken:

- vormen van jongeren tot 'democratisch burger' via de overdracht van democratische waarden (in samenwerking met de Ministeries van VWS en OCW). Daarmee kan tevens de eigenverantwoordelijkheid van burgers worden gestimuleerd. Het is nu kwantitatief onvoldoende, ook in vergelijking met OESO-landen
- jeugdbeleid: burgerschap begint bij de jeugd en het Ministerie van BZK ziet voor zichzelf een rol (o.a. richting lokale overheden) om te zorgen dat de jeugd zich meer verbonden voelt met de maatschappij. Daarvoor is ook de inbreng van andere ministeries van belang. In de zogenaamde 'pressure cooker 1' wordt verkend in hoeverre de aanpak van Operatie Jong wordt aangevuld met voor veiligheid relevante elementen
- sociale stimulans: in samenwerking met andere departementen krijgt deze stimulans vorm binnen het Grotestedenbeleid in het kader van de sociale agenda.

Het Ministerie van OCW: volledig beeld krijgen van het begrip veiligheid

Voor wat betreft de departementale behoefte gaat het Ministerie van OCW allereerst om het verkrijgen van een volledig beeld van het begrip veiligheid: wat valt daar onder, wie doet wat, welke directies hebben dan welke verantwoordelijkheid? Die helderheid verwacht men via de nieuwe directie/afdeling Dialoog van het Ministerie van OCW (als trekker) te krijgen. Daarbij speelt ook de vraag of het nodig is om te rederenen vanuit thema's als radicalisering.

4.3.2. Interdepartementale behoeften/ambities

De rijksbrede behoeften/ambities hebben betrekking op behoeften/ambities die alleen te realiseren zijn door middel van intensieve samenwerking met andere ministeries. Hieronder worden de behoeften per Ministerie uitgewerkt.

Het Ministerie van Justitie: zorgen voor meer toekomstperspectief én minder polarisatie

Het Ministerie van Justitie vindt het de komende jaren vooral van belang dat interdepartementale aandacht komt voor het toekomstperspectief voor allochtone jongeren. Hier kan het Ministerie van Justitie een bijdrage aan leveren, maar dit kan niet zonder samenwerking en afstemming met andere ministeries.

Een ander rijksbreed aandachtspunt, is zorgen dat polarisatie niet toeneemt. Dit betekent bijvoorbeeld het zodanig beïnvloeden van media (en politici) dat deze niet bepaalde bevolkings- of religieuze groeperingen kwetsen. Dit kan namelijk een voedingsbodem zijn voor haat en afnemend burgerschap (of zelfs anti-burgerschap). Dit houdt verband met de opvatting van het Ministerie dat toename van sociale ongelijkheid veel aandacht moet krijgen. De kloof tussen arm en rijk wordt steeds groter met alle gevolgen van dien. De kans op problemen en spanningen is groter wanneer een tweedeling in de samenleving door meer onderscheidende kenmerken wordt gevormd. Een van de voorbeelden hiervan is sociale ongelijkheid, maar ook religie en afkomst zijn in dit verband relevante kenmerken. Wanneer de scheidslijn rijk-arm parallel gaat lopen aan de scheidslijn christen-moslim en/of autochtoon-allochtoon, de kans op (interetnische) spanningen toeneemt.

Het Ministerie van BZK: sterkere communicatie en het uitdragen van het concept van 'veiligheidsketen'

Hoewel de eerder genoemde behoeften sterk samenhangen met eigen beleidsterreinen, kunnen ze niet succesvol worden aangepast zonder de inzet van andere departementen. Dit maakt de verbeterpunten uit de vorige paragraaf in feite 'interdepartementale behoeften'. Daarnaast wil het Ministerie van BZK in dit verband rijksbrede aandacht voor:

- beter en anders communiceren met burgers (meer 'streetwise')
- actief vervullen van een voorbeeldfunctie. Niet alleen erover praten, maar ook laten zien door bijvoorbeeld het aanbieden van leer-, werk- en stageplekken bij de rijksoverheid
- uitdragen concept 'veiligheidsketen': meer samenwerken en rol benoemen voor andere organisaties dan de overheid. Te denken valt aan 'maatschappelijke actoren' (NGO's, onderwijzers, ouders, etc.). We hebben allemaal een rol bij het opvoeden van de nieuwe generaties tot 'democratische burgers'.

Het Ministerie van OCW: verhelderen TVB, verbreden oog-oorfunctie en aandacht voor omgangsvormen

Het is volgens het Ministerie van OCW van belang taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden – waar het gaat om het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap – te verduidelijken. Het is het vinden van een balans in de discussie en de te nemen maatregelen. Er is tot nu toe bijvoorbeeld nog te veel een grijs gebied tussen signaleren door een leraar en het oppakken van signalen door de politie. Om een proactieve aanpak succesvol te zijn, moet juist hiertussen nog een schakel zitten. Wie is dan 'probleemeigenaar'?

Een hiermee verband houdende behoefte, is de behoefte om de oog- en oorfunctie in een buurt, wijk of stad te verbreden. Het Ministerie van OCW vindt dat leraren een belangrijke signaalfunctie hebben, hiertoe worden ze ook opgeleid. Bovendien is er een Meldpunt bij de Onderwijsinspectie ingericht om te kunnen melden. Echter, de oorzaak van de problemen ligt niet op school. Het is dan ook zaak om meer instanties een oog- en oorfunctie te laten vervullen (buurt, sportverenigingen, artsen, etc). Waar kunnen zij melden anders dan bij de politie?

De behoefte aan rijksbrede aandacht voor omgangsvormen komt voort uit inzichten uit recente onderzoeken die aantonen dat er steeds meer sprake is van 'verruwing'. Ieder ministerie zou hierin het ontwikkelen en uitvoeren van beleid aandacht voor moeten hebben. Een belangrijk element daarbij is de vraag wat het onderscheid is tussen verruwing en 'rottig gedrag' dat daaruit voortkomt en processen van afnemend burgerschap en wellicht radicalisering. Overigens biedt het wetsvoorstel Burgerschap al een belangrijke bijdrage.

Overige reacties vanuit de collegiale toets

Het Ministerie van VWS herkent zich in het genoemde verbeterpunt van verhelderen van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden rondom het 'nieuwe' thema radicalisering (dat samenhangt met onderhavige incidentcategorie 'afnemend burgerschap'). Om daaraan het hoofd te bieden, is het vooral zaak om samen te signaleren, improviseren, maar vooral gezamenlijk een proactieve aanpak te bepalen. Het Ministerie heeft verder geen wezenlijke knelpunten. Het merkt op dat vooral de samenwerking in het kader van Operatie Jong een belangrijke stimulator is geweest voor verbeterde interdepartementale samenwerking op diverse terreinen.

Het Ministerie van Financiën heeft geen knelpunten genoemd, met alle departementen verloopt de samenwerking goed. Voor wat betreft de toekomst vindt het Ministerie het vooral van belang 'pas op de plaats' te maken en evaluaties van ingezet beleid af te wachten om vervolgens te kijken waar intensivering noodzakelijk is. Voor wat betreft de eigen bijdrage, ligt de proactieve rol vooral bij het voorkomen van overkreditering en beperken van de schuldproblematiek. Dit betekent dat in ieder geval activiteiten in gang worden gezet in het kader van consumenteneducatie (in samenwerking met het Ministerie van OCW).

Het Ministerie van V&W heeft geen knelpunten genoemd. Voor wat betreft verbeterpunten zou gedacht kunnen worden aan de thema's afnemend burgerschap (en radicalisering) meer in samenhang te zoeken met activiteiten op het terrein van terreurdreiging.

De Ministeries van BZ, EZ, VROM en Defensie hebben geen knel- of verbeterpunten aangedragen. Wel heeft het Ministerie van EZ aangegeven zich te herkennen in de wens van onder andere het Ministerie van BZK dat het Ministerie van EZ een belangrijke rol krijgt bij de 'sociale stimulans' door bijvoorbeeld het stimuleren van ondernemerschap door kleine zelfstandigen.

5. Conclusies

In dit laatste hoofdstuk worden de conclusies weergegeven die op basis van voorgaande hoofdstukken en de werksessie met de Interdepartementale Werkgroep Nationale Veiligheid⁶ kunnen worden getrokken.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd:

- in paragraaf 1 wordt het huidige proactieve beleid en de interdepartementale samenwerking kort besproken aan de hand van twee centrale 'beleidslijnen'
- in paragraaf 2 worden de kansen en mogelijkheden besproken om de proactieve kracht van het beleid te versterken. Deze kansen en mogelijkheden zijn afgeleid van de blinde vlekken, knelpunten en behoeften die in het vorige hoofdstuk zijn besproken
- in paragraaf 3 wordt aangegeven aan welke kansen en mogelijkheden op basis van dit onderzoek prioriteit gegeven zou moeten worden. Deze kansen en mogelijkheden zijn tevens onderwerp van gesprek geweest tijdens een werksessie van de IWNV in maart 2006.

5.1 Beleid en interdepartementale samenwerking

Tegengaan van afnemend burgerschap is een thema waar verschillende departementen zich hard voor maken. Vanuit verschillende invalshoeken met hetzelfde doel: voorkomen dat mensen 'buiten de boot vallen'. Het ene departement benadert dit vanuit economisch perspectief, het andere departement juist meer vanuit sociaal perspectief. Met de Parijse rellen nog vers in het geheugen, is men zich van de noodzaak bewust afnemend burgerschap juist ook vanuit verschillende perspectieven te benaderen. Sociaal-economische achterstanden, leerachterstanden, jeugdwerkloosheid, schulden, het zijn diverse oorzaken met een gelijksoortig risico: afnemend burgerschap (hetgeen op zijn beurt kan leiden tot spanningen in de samenleving, mogelijk tussen verschillende bevolkingsgroepen).

Door het Ministerie van BZK wordt op dit moment richting gegeven aan het uit te voeren onderzoek door de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling met betrekking tot achtergronden en oplossingsrichtingen inzake afnemend burgerschap. Naast het Ministerie van BZK komen met name de Ministeries van Justitie, VWS en OCW uit het gevisualiseerde interdepartementale beleidsnetwerk (zie figuur 1) naar voren als meest betrokken ministeries. Andere ministeries zijn voornamelijk betrokken vanuit een specifieke taak of verantwoordelijkheid.

Om afnemend burgerschap tegen te gaan, zijn twee beleidslijnen te onderscheiden:

- het bevorderen democratie en participatie (specifieke doelgroep: jeugd)
- het bevorderen van sociale cohesie in woonwijken en buurten (specifiek: jeugd).

---

⁶ 20 maart 2006

Bevorderen democratie en participatie

Het 'vergroten van burgerschap' is zowel in internationaal als nationaal verband een belangrijk beleidsthema. In internationaal verband ontwikkelt de Raad van Europa bijvoorbeeld het CLEAR-model, een model om op lokaal niveau burgerparticipatie te bevorderen. Op nationaal niveau worden de principes van de democratische rechtsstaat actief uitgedragen door middel van het Programma Democratie.

Bevorderen sociale cohesie in woonwijken en buurten

Net als bij de voorgaande beleidslijn, geldt bij het beleid om sociale cohesie te bevorderen het uitgangspunt dat de overheid een verantwoordelijkheid heeft om 'burgers erbij te houden'. Door projecten als "Onze buurt aan zet" wordt bovendien benadrukt dat burgers hier zelf ook een verantwoordelijkheid in kennen.

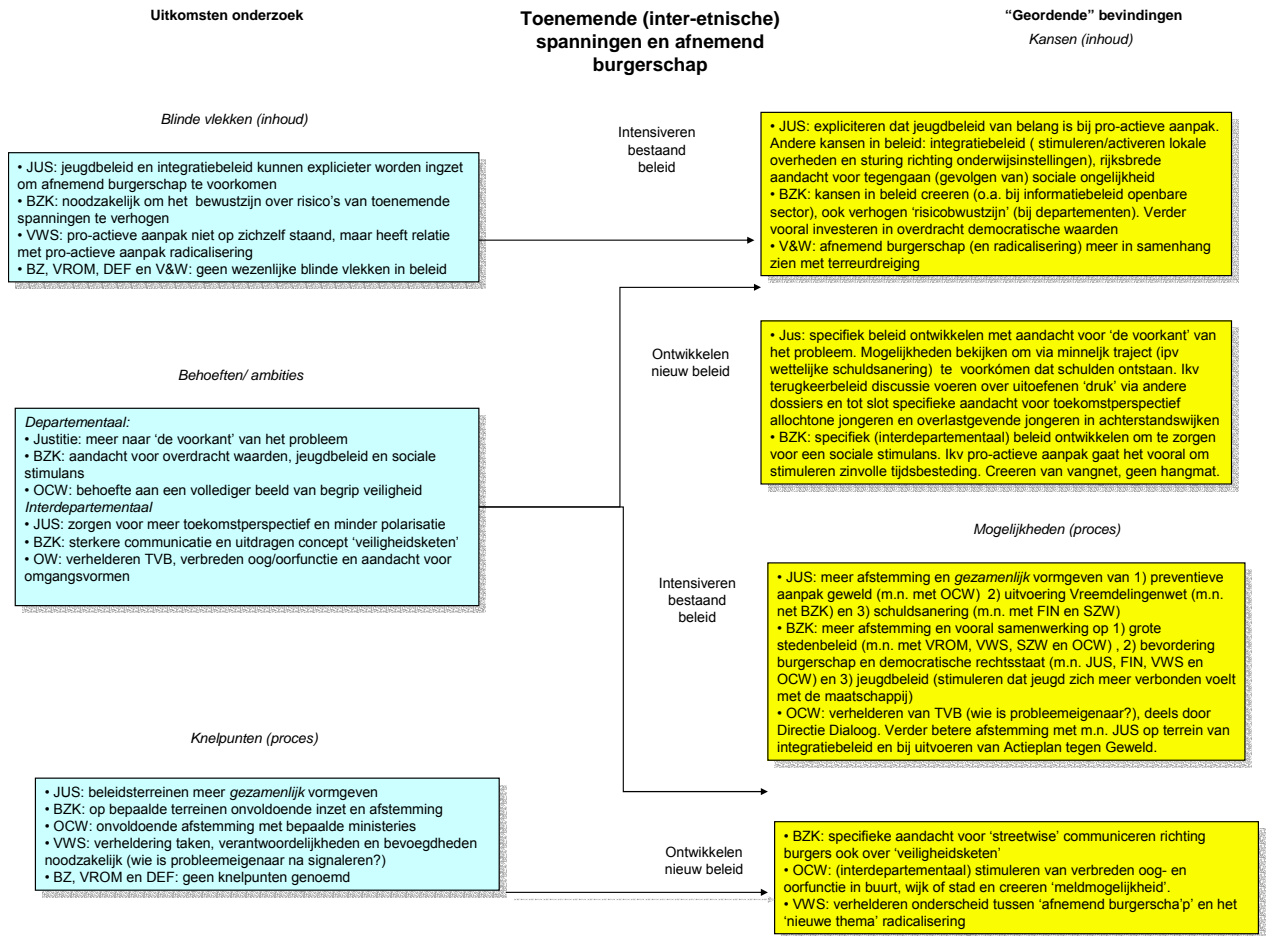
Met als basis de inzichten uit diverse onderzoeken en risicoanalyses wordt beleid ontwikkeld vanuit het Grote Stedenbeleid, bijvoorbeeld door middel van het Stedelijk Innovatieprogramma (STIP). Daarnaast is integratiebeleid een belangrijk onderdeel, zowel in het algemeen (integratie door onderwijs en werk, Ministeries van OCW en SZW), maar ook specifiek integratiebeleid vanuit het Ministerie van Justitie. Binnen de kaders van Vreemdelingenwetgeving en de Wet Inburgering wordt gezocht naar mogelijkheden om mensen zo goed mogelijk te laten integreren. Vanuit de invalshoek dat juridische (danwel financiële) problemen een belangrijke oorzaak kunnen zijn van afnemend burgerschap, worden tot slot mogelijkheden geboden in het kader van toegang rechtsbestel en eventuele schuldsanering.

5.2 Kansen en mogelijkheden

Op basis van het huidige proactieve beleid – waarvan de kern in de vorige paragraaf is behandeld – is in het onderzoek gekeken naar blinde vlekken in de inhoud van het beleid, knelpunten in het interdepartementale beleidsproces en behoeften (zowel inhoudelijk als procesmatig).

In figuur 2 op hiernavolgende pagina staan de blinde vlekken, knelpunten en behoeften weergegeven. Deze zijn vertaald naar kansen (inhoud) en mogelijkheden (proces), waarbij een onderscheid is gemaakt tussen het intensiveren van het bestaande beleid en het ontwikkelen van nieuw beleid.

Figuur 2 van blinde vlekken, knelpunten en behoeften naar kansen en mogelijkheden

Uit figuur 2 blijkt allereerst dat de belangrijkste genoemde kansen passen binnen de twee hoofdlijnen van beleid, waarbij moet worden gezegd dat de nadruk ligt op het bevorderen van sociale cohesie. Voor wat betreft de inhoud van beleid liggen volgens de departementen de kansen met name op het terrein van jeugdbeleid en integratiebeleid. Stimuleren van werk en scholing zijn daarbij sleutelbegrippen. Daarnaast is door verschillende departementen de noodzaak van voorlichting aangedragen. Niet alleen voorlichting in het kader van inhoudelijk beleid, maar ook voorlichting over de risico's voor de samenleving van afnemend burgerschap, voorlichting van risico's van toenemende polarisatie, et cetera.

Voorstellen voor nieuw beleid die zijn gedaan, zijn vooral te herleiden tot de behoefte aan het meer naar de voorkant van het probleem gaan. Het voorkomen van schulden (minnelijk traject in plaats van schuldsanering), het voorkomen van 'tussen en wal en schip belanden' (zorgen voor 'sociale stimulans'), het voorkomen spanningen tussen groepen (specifiek beleid op achterstandswijken, beïnvloeden van media om polarisatie te voorkomen).

Voor wat betreft de mogelijkheden in het proces van interdepartementale samenwerking wordt vooral genoemd dat méér departementen een bijdrage gaan leveren aan bestaande beleidsterreinen. Daarbij valt te denken aan grotestedenbeleid (explicietere inbreng van bijvoorbeeld de Ministeries van VROM en SZW), bevordering burgerschap en democratische rechtsstaat (explicietere inbreng van bijvoorbeeld de Ministeries van Financiën en VWS) en tot slot het verbreden van de oog/oor functie in een buurt, wijk of stad (waarbij met name door het Ministerie van OCW is aangegeven dat verhelderd moet worden wat het onderscheid is tussen 'rottig gedrag', 'verruwing maatschappij' en begrippen als afnemend burgerschap en radicalisering). Juist voor eerstelijnsprofessionals die signalen moeten zien en melden, is dit essentieel.

5.3 Prioritering van kansen en mogelijkheden

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat afnemend burgerschap maatschappelijk ontwrichtend kan werken en dus een sterke relatie heeft met nationale veiligheid. Afnemend burgerschap leidt tot afnemende bereidheid om aan wet- en regelgeving te doen, afnemende bereidheid om sociale waarden en normen na te leven, et cetera. Als gevolg hiervan kunnen allerlei soorten spanningen ontstaan, zowel tussen burgers en overheid als tussen burgers onderling. Wanneer het gaat om proactief beleid, bestaat er een sterke mate van samenhang tussen de incidentcategorieën afnemend burgerschap, radicalisering en aantasting van de sociale zekerheid (zie hoofdstuk 2). Afnemend burgerschap kan daarbij oorzaak én katalysator zijn van spanningen. Het is mede daarom van belang dat ook politici en media zich bewust zijn van de risico's van afnemend burgerschap.

Volgens de departementen zouden de prioriteiten in het kader van het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap vooral bij het jeugdbeleid en integratiebeleid moeten liggen. Binnen het integratiebeleid wordt participatie door middel van werk en scholing als de belangrijkste pijler gezien. Zinnvolle tijdsbesteding dient in het beleid voorop te staan, wat ook de samenhang met onder andere aantasting van de sociale zekerheid en radicalisering inzichtelijk maakt. Om de aandacht naar de voorkant van het probleem te verleggen, zal dus nog meer nadruk moeten worden gelegd op werk en scholing. Verschillende departementen benadrukken voor wat betreft het 'inzetten' van het vreemdelingenbeleid ten behoeve van het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap, dat hierbij voorzichtigheid is geboden, aangezien het ook stigmatiserend kan werken.

Naast de inhoudelijke beleidsterreinen die aandacht verdienen, is in het onderzoek ook gewezen op het belang van het verhelderen van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. De vraag wie nu eigenlijk probleemeigenaar is, wordt in dit verband veelvuldig gesteld. Het merendeel van de bevraagde departementen is van mening dat voor een effectieve proactieve aanpak van afnemend burgerschap allereerst meer duidelijkheid moet worden gecreëerd in de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de ministeries.

Bijlagen

Bijlage 1: betrokken ministeries

De ministeries die in het kader van het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap zijn of worden betrokken, staan in tabel 1 weergegeven. Hierbij geldt dat de mate c.q. vorm van betrokkenheid kan verschillen:

- een *zelfevaluatie* betekent dat er een volledige vragenlijst bij het betreffende ministerie is afgenomen waarin zowel is ingegaan op het beleid als op het beleidsproces. Tot nog toe hebben de Ministeries van Justitie en BZK een zelfevaluatie uitgevoerd
- een *collegiale toets 1* wil zeggen dat een Ministerie die een zelfevaluatie heeft uitgevoerd de kans krijgt om op basis van de conceptrapportage te reageren op wat andere ministeries hebben aangegeven in het kader van het beleid en beleidsproces gericht op het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap
- een *collegiale toets 2* wil zeggen dat een Ministerie die geen zelfevaluatie heeft uitgevoerd de kans krijgt te reageren op de onderdelen die betrekking hebben op zijn rol in het kader van het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap. Daarnaast hebben deze ministeries de kans gekregen aanvullende informatie te geven over hun ervaringen en ambities op dit gebied. Deze checklists 2 zijn verwerkt in deze rapportage.

Tabel 1. Aard van betrokkenheid ministeries

Ministerie	Vorm van betrokkenheid
Justitie	Zelfevaluatie, collegiale toets 1
BZK	Zelfevaluatie, collegiale toets 1
OCW	Collegiale toets 2
BZ	Collegiale toets 2
VWS	Collegiale toets 2
Defensie	Collegiale toets 2
V&W	Collegiale toets 2
Financiën	Collegiale toets 2
EZ	Collegiale toets 1
SZW	Collegiale toets 1

Bijlage 2: overzicht van activiteiten ministeries

De Ministeries van Justitie, BZ, Financiën, BZK en VWS hebben op dit moment een zelfevaluatie afgerond. In de onderstaande tabellen wordt op hoofdlijnen aangegeven welke beleidsactiviteiten in het kader van het inperken en/of voorkomen van wereldwijde handel in drugs worden verricht.

Tabel 2. Beleidsactiviteiten van het Ministerie van Justitie die bijdragen aan het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap

Beleidsterreinen	Beleidsactiviteiten	Beschrijving van de inhoud
(Nationale) wetgeving	Onderzoek	Wetenschappelijk toetsen van instrumenten voor de Wet Inburgering (o.a. via het WODC)
	Risicoanalyses	Uitvoeren van onder meer analyse van risico's vanuit bepaalde landen van herkomst op basis van de Vreemdelingenwet. Dit gebeurt in samenwerking met onder meer de AIVD.
	Beleidsontwikkeling	Wet- en regelgeving vormt één van de belangrijkste fundamenten voor beleidsontwikkeling op het terrein van bijvoorbeeld integratie van minderheden.
	Beleidsuitvoering	Het op basis van wet- en regelgeving geformuleerde beleid wordt door ZBO's als de IND uitgevoerd.
	Beleidsvaluatie	Evaluatie van effecten van verschillende instrumenten die vanuit wet- en regelgeving worden ingezet (wetsevaluatie).
• Adequate toegang tot het rechtsbestel • Buitengerechtelijke vormen van geschiloplossing • Schuldsanering	Onderzoek	Verrichten van (wetenschappelijk) onderzoek naar de aard en omvang van juridische problemen, de oplossingsrichting die wordt gekozen (ook de buitengerechtelijke vormen van geschiloplossing) en het resultaat daarvan.
	Beleidsontwikkeling/ beleidsuitvoering	De gehele beleidscyclus is er mede op gericht om achterstanden van burgers bij het oplossen van juridische conflicten zo veel mogelijk weg te nemen.
	Beleidsvaluatie	• Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand. • Evaluatie instrumenten buitengerechtelijke geschiloplossing • Monitor Wet schuldsanering natuurlijke personen
Preventieve maatregelen	(Wetenschappelijk) onderzoek	1) Achtergrondstudies mede gericht op oorzaken van geweld. 2) Recentelijk een onderzoek naar jongeren in achterstandswijken

Beleidsterreinen	Beleidsactiviteiten	Beschrijving van de inhoud
	Risicoanalyses	ad 1) Achtergrondstudie mede gericht op aard en omvang van geweld. Ad 2) Model voor 'ontrafelen' van bepaalde groepen om zodoende zicht te krijgen op probleemgroepen
	Beleidsontwikkeling	ad 1) Het recent opgestelde Actieplan tegen geweld met 20 projecten en 125 maatregelen, in nauwe samenwerking met andere departementen. Ad 2) Het opgestelde Actieprogramma "Jeugd Terecht" met een van de speerpunten de overlast in achterstandswijken
	Beleidsuitvoering	• Uitvoeren van actieplan (tot 2008) • Bijdragen aan uitvoeren Operatie Jong
	Beleidsevaluatie	Effectmetingen, ontwikkelen best practices en daarnaast evalueren/analyseren slachtofferenquêtes
Slachtofferzorg	Onderzoek	Onderzoek naar wensen en behoeften van slachtoffers
	Risicoanalyses	Ontwikkelen van een slachtoffermonitor
	Beleidsontwikkeling	Ontwikkelen van beleid gericht op verbeterde opvang, spreekrecht en voegen.
	Beleidsuitvoering	Aansturing Slachtofferhulp Nederland en Schadefonds Geweldsmisdrijven.
	Beleidsevaluatie	Effectevaluatie slachtoffer-dadergesprekken
• Toegang vreemdelingen • Opvang gedurende verblijf • Terugkeer vreemdelingen	Onderzoek	• (Wetenschappelijk) onderzoek naar noodzaak en mogelijkheden tot bijvoorbeeld spreidingsbeleid. • In kaart brengen van 'vluchtelingenstromen', et cetera
	Risicoanalyses	Analyse aard en omvang van risico's van bepaalde landen van herkomst.
	Beleidsontwikkeling / beleidsuitvoering	• Opvang- en spreidingsbeleid • Overig beleid op basis van de Vreemdelingenwet (in samenwerking met andere departementen).
	Beleidsevaluatie	Zie ook bij (nationale) wetgeving
Integratiebeleid	Onderzoek	• Onderzoeksprogramma (o.a. door WODC) • Jaarlijks in kaart brengen van de stand en ontwikkeling van integratie in Nederland.
	Risicoanalyses	Indien op basis van (wetenschappelijk) onderzoek zich knelpunten voordoen op het terrein van integratie, wordt er een meer gerichte analyse uitgevoerd naar bijvoorbeeld aard en omvang van problematiek.

Beleidsterreinen	Beleidsactiviteiten	Beschrijving van de inhoud
	Beleidsontwikkeling	• Verschillende actieprogramma's • Gericht beleid in samenwerking met andere departementen op basis van onderzoek en eventuele (risico)analyse
	Beleidsuitvoering	• Implementatie van beleid, actieprogramma's, projecten en actiepunten • Betrekken van partners (bijvoorbeeld lokale overheden en instanties) bij de uitvoering.
	Beleidsevaluatie	• Evaluatieonderzoek (van beleid) • Wetsevaluatie (effecten van instrumenten)

Tabel 3 Beleidsactiviteiten van het Ministerie van BZK die bijdragen aan het inperken en/of voorkomen van afnemend burgerschap

Beleidsterreinen	Beleidsactiviteiten	Beschrijving van de inhoud
Democratische rechtsstaat (verkiezingen, grondrechten, e.a.)	Onderzoek	• Democracy assesement – de Staat van Onze Democratie (2006). • Pilot/onderzoeksfase m.b.t. het CLEAR- model dat door de Raad van Europa wordt ontwikkeld. Dit is een model om op lokaal niveau burgerparticipatie te bevorderen. • Input voor onderzoek door Raad voor Maatschappelijke ontwikkeling met betrekking tot afnemend burgerschap.
	Beleidsontwikkeling	• Ontwikkeling Programma Democratie. • Project Centrum voor geschiedenis & democratie. • Democratische vernieuwingsagenda. • Uitvoering motie–De Vries over kennisbevordering grondrechten.
	Beleidsuitvoering	• Subsidies ten behoeve van participatie en samenwerking met: Nationaal Comité 4/5 mei, Forum voor democratische ontwikkeling, Instituut voor publiek en politiek, Anne Frank Stichting. • Project Free2choose en debatten op bevrijdingsfestivals.
	Beleidsevaluatie	• Zelfevaluatie FDO (2005). • Evaluatie bevrijdingsfestivals (2005).

Beleidsterreinen	Beleidsactiviteiten	Beschrijving van de inhoud
Grootstedenbeleid	(Wetenschappelijk) onderzoek	Voor wat betreft doelstellingen: Sinds 2003 lopend Stedelijk Innovatieprogramma (STIP) gericht op kennis over stedelijke problematiek, Netherlands Institute for City Innovation i.o. (NICIS), European Knowledge Network (EUKN). Tevens het Maatschappelijk Topinstituut Integratie en Sociale Weerbaarheid (ISW) van de Rijksuniversiteit Groningen (interfacultair onderzoeks- en interventieprogramma om samen met praktijkpartners nieuwe vormen van cohesie te bevorderen).
	Beleidsontwikkeling	Het kabinet vindt dat wijkbudgetten een vaste plaats in de wijkaanpak moeten krijgen, zodanig dat bewoners een beslissende invloed op de besteding van dit budget krijgen. Tot en met 2004 was er een tijdelijk programma "Onze Buurt Aan Zet" ter stimulering van bewonersbetrokkenheid bij lokale initiatieven via wijkbudgetten. In overleg met de steden wordt gezien of de ervaringen hiermee in een modern jasje voortgezet kunnen worden met nadrukkelijke aandacht voor sociale veiligheid.
	Beleidsuitvoering	Kenniscentrum Grote Steden (KCGS)/ Kennisnet Integratiebeleid en Etnische Minderheden (KIEM). Via GSB-aanpak (focus op concreet resultaat via samenhang in maatregelen op basis van keten-, persoons-, en/of gebiedsgerichte aanpak) met uitsplitsing naar outputindicatoren/ prestatieafspraken waarop de steden (G31) expliciet hun inspanningen richten (bijvoorbeeld deelname van allochtone peuters en kleuters aan voor- en vroegschoolse educatieprogramma's, herplaatsing van allochtone voortijdige schoolverlaters en aantal aangeboden en afgeronde trajecten voor allochtone jeugdige en volwassen veelplegers, en voorkoming criminele loopbaan allochtone risicojongeren).
	Beleidsvaluatie	Midtermreview 2007 (monitor prestaties), verantwoording en beleidsevaluatie in 2010.
Internationaal beleid	Beleidsontwikkeling	Publicatie Witboek Europees Communicatiebeleid

Beleidsterreinen	Beleidsactiviteiten	Beschrijving van de inhoud
Openbaarheid van bestuur	Onderzoek	Externe evaluatie van de WOB.
	Beleidsontwikkeling	Volgens (evaluatie)onderzoeken en adviezen dient op middellange termijn “volgens de gedachte van een algemene wet op toegang, toegankelijkheid en gebruik van overheidsinformatie transparantie en openheid conform de huidige tijdseisen” een nieuwe wet worden opgesteld. In 2006 wordt deze aanbeveling opgepakt in die zin dat voor medio 2006 een voorontwerp voor een wetsvoorstel over de openbaarheid van overheidsinformatie zal worden opgesteld.
	Beleidsuitvoering	Toepassen en bekendheid geven aan de WOB
	Beleidsvaluatie	Evaluatie van de WOB: afgelopen jaren is bij verschillende onderzoeken door verschillende commissies (Franken, Wallage, Docters van Leeuwen) aandacht besteed aan de toegang en de verstrekking van overheidsinformatie. Bij brief van 10 mei 2004 is het evaluatierapport ‘Over Wetten en praktische bezwaren’ een evaluatie en toekomstvisie op de Wet openbaarheid van bestuur aan de Tweede Kamer aangeboden. In deze evaluatie is ingegaan op een aantal knelpunten bij de uitvoering van de WOB. Tevens is een aantal voorstellen gedaan voor verbetering van de uitvoering.
Veiligheidsbeleid	Beleidsuitvoering	Publiek/ private samenwerking (Actieplan Veilig Ondernemen), Meld misdaad anoniem, Campagne Meld Zinloos Geweld.
	Beleidsvaluatie	Veiligheidsmonitor.
Opsporing	Beleidsontwikkeling	Prestatieafspraken korpsen–BZK over de kwaliteit van opsporing.
	Beleidsuitvoering	• Meld Misdaad Anoniem • SMS–alert: burgers door middel van sms'jes betrekken bij opsporing van bijvoorbeeld vermiste personen.
Politietaken	Beleidsontwikkeling	Burgerparticipatie: burgers betrekken bij opstellen beleidsprioriteiten politie, prestatieafspraken korpsen–BZK over de gebiedsgebonden politiezorg.
	Beleidsuitvoering	Gebiedsgebonden politiewerk (wijkpolitie): het dicht bij de burger organiseren van politiezorg.
	Beleidsvaluatie	• Evaluatie politiebestel, Commissie Leemhuis • Politie-monitor.

Beleidsterreinen	Beleidsactiviteiten	Beschrijving van de inhoud
Kwaliteitsbeleid politie (opleidingen/ personeel)	Beleidsontwikkeling	Prestatieafspraken over de kwaliteit van het politiepersoneel.
	Beleidsuitvoering	• Diversiteitsbeleid, emancipatiebeleid, "multiculturele samenleving" als vast onderdeel in de opleiding. • Prestatieafspraken korpsen-BZK over diversiteit
	Beleidsevaluatie	Evaluatie politieonderwijs.